Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Digitale educatieve geo-informaticamethodologieën voor landschapsmonitoring - GEOLAND

Intellectuele output 3

BELEID EUROPESE LANDSCHAPSCONVENTIE

Output 3: Beleid: Landschapsbescherming in Europa

Rapport met beleidsaanbevelingen

Inhoud

Inleiding 3

Het GEOLAND-project 3

Rapportagemethode 4

NATURA 2000-gebieden 4

De Europese Landschapsconventie 6

ELC Principes 7

Procedures voor deelname 11

Uitvoering van het Europese landschapsbeleid op Europese schaal 12

Informatiesysteem van de Europese Landschapsconventie 14

Grensoverschrijdende landschappen 15

Landschapsprijs en Internationale Landschapsdag 15

Referenties 16

Inleiding

Dit rapport presenteert onderzoek naar Europese, nationale en regionale ontwikkelingen in het landschapsbeleid op het gebied van landschapsbescherming, -beheer en -planning.

De belangrijkste doelgroep voor dit rapport zijn studenten hoger onderwijs uit verschillende landen. Het rapport biedt hen voorbeelden van Europees, nationaal en regionaal landschapsbeleid en een sjabloon dat ze kunnen gebruiken om informatie te verzamelen over het beleid in hun eigen gebied, zodat ze kunnen evalueren in welke mate de Europese Landschapsconventie (ELC) wordt geïmplementeerd en hoe ze eraan voldoen.

De beleidsaanbevelingen leveren waardevolle resultaten op die niet alleen gebruikt kunnen worden door onderzoekers en academici, maar ook door overheden en NGO's die belang hebben bij het monitoren van het landschap en de impact van beleid.

De casestudies die hier worden aangeboden stellen studenten in staat om de verschillen tussen de reacties van verschillende overheidsorganisaties te vergelijken en op basis van gedetailleerd onderzoek hun effectiviteit te beoordelen. Daarnaast krijgen de studenten de kans om de mate van implementatie van ELC in hun land te evalueren.

Het GEOLAND-project

GEOLAND is een Erasmus Plus-project voor hoger onderwijs dat studenten uit het hoger onderwijs een unieke kans wil bieden om te bestuderen hoe de Europese Landschapsconventie (ELC) in verschillende EU-landen wordt geïmplementeerd en toegepast en hoe overheidsinstanties op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau beleid en maatregelen hebben aangenomen voor de bescherming, het beheer en de planning van landschappen in heel Europa. Praktisch gezien hebben de GEOLAND-partners hun lokale activiteiten gericht op NATURA 2000-gebieden.

De doelstellingen van GEOLAND zijn:

1. onderwijsprocedures te verkennen en te ontwikkelen voor de effectieve deelname van studenten uit het hoger onderwijs (HO) aan de besluitvorming voor landschapsbeheer, planning en bescherming van NATURA 2000-gebieden.
2. nieuwe manieren mogelijk maken om studenten in het hoger onderwijs te betrekken bij milieuwetenschappen en participatieve besluitvorming te stimuleren. In het bijzonder biedt het studenten, belanghebbenden en burgers die geïnteresseerd zijn in de definitie en implementatie van landschapsbeleid de mogelijkheid om een actieve rol te spelen bij het vaststellen van duurzaamheidsindicatoren voor wenselijke kwaliteitsdoelstellingen voor het landschap (Landscape Quality Objectives/LQO).
3. de milieu/culturele gelaagdheid in de onderzochte landschappen identificeren en samenvatten door middel van een geavanceerde Landschapkarakterbeoordeling (LCA). Op basis van deze beoordeling zullen de mogelijkheden van geospatiale technologieën (aardobservatie en geografische informatiesystemen) en webgebaseerde GIS-toepassingen worden benut.
4. innovatieve pedagogische methoden (burgerwetenschap), technologieën en geavanceerde benaderingen aan te moedigen/invoeren in het hoger onderwijs in

Europa, en tegelijkertijd de problemen aan te pakken van het onderwijzen en leren over Landschap als een multidisciplinair vakgebied aan universiteiten.

De doelen van het GEOLAND-project zijn om

- de nieuwste innovatieve digitale tools en technologieën voor landschapsbewaking in het hoger onderwijs promoten.
- het begrip van universiteitsstudenten over de Europese Landschapsconventie te vergroten, in het bijzonder met betrekking tot hun kennis van landschappen (identificatie, analyse, beoordeling) en de definitie van Landschapskwaliteitsdoelstellingen.
- vooruitgang boeken naar een gecoördineerde en gerichte aanpak voor het beste gebruik van geospatiale technologieën en relevante gegevens en de fusie daarvan op multidisciplinair niveau in educatieve landschapsecologische diensten.
- de deelname van studenten aan milieumonitoring en landschapsbeheer ondersteunen.
- synthetiseren en integreren van gemakkelijk communiceerbare onderzoeksresultaten voor een breed publiek, bevindingen die geschikt zijn voor bewustmaking en beleidsonderhandelingen in Europa.
- de rol te benadrukken van het opleiden van studenten in het gebruik van beschikbare geo-informatica technologieën.

GEOLAND wil de geest van de Conventie wakker schudden door vijf resultaten te boeken:

I. Een educatief handboek voor het monitoren van het Europese landschap
II. Een training - Webgebaseerd GIS-platform
III. Beleidsondersteunende activiteiten
IV. Een online galerij van het werk van studenten
V. Een instrument om de digitale onderwijsbereidheid te beoordelen.

Rapport Methodologie

De partners gebruikten een modelonderzoek (bijlage 1) dat tijdens het project werd ontwikkeld om informatie over het landschapsbeleid in Griekenland, Spanje, Italië, België en Bulgarije te onderzoeken en te verzamelen. Specifiek verzamelden de stagiairs in samenwerking met alle partners waardevolle informatie over de status van het huidige landschapsbeleid in de partnerlanden, wat leidde tot dit document met beleidsaanbevelingen.

Na de publicatie van dit rapport zullen de hogeronderwijspartners contact opnemen met belanghebbenden bij het onderwijsbeleid in hun land en de resultaten van het rapport communiceren aan universiteitsstudenten om te laten zien hoe beleidshervormingen plaatsvinden.

NATURA 2000-gebieden

Natura 2000 is een netwerk van beschermde gebieden dat Europa's meest waardevolle en bedreigde soorten en habitats omvat (figuur 1). Het is een groot gecoördineerd netwerk van beschermde gebieden dat zich uitstrekt over alle EU-lidstaten, zowel op het land als op zee.

In 2017 beschermde Natura 2000 27.312 gebieden die ongeveer 18% van het land van de Europese Unie besloegen, met een landoppervlakte van 787.606 km² en een zeeoppervlakte van 360.350 km².

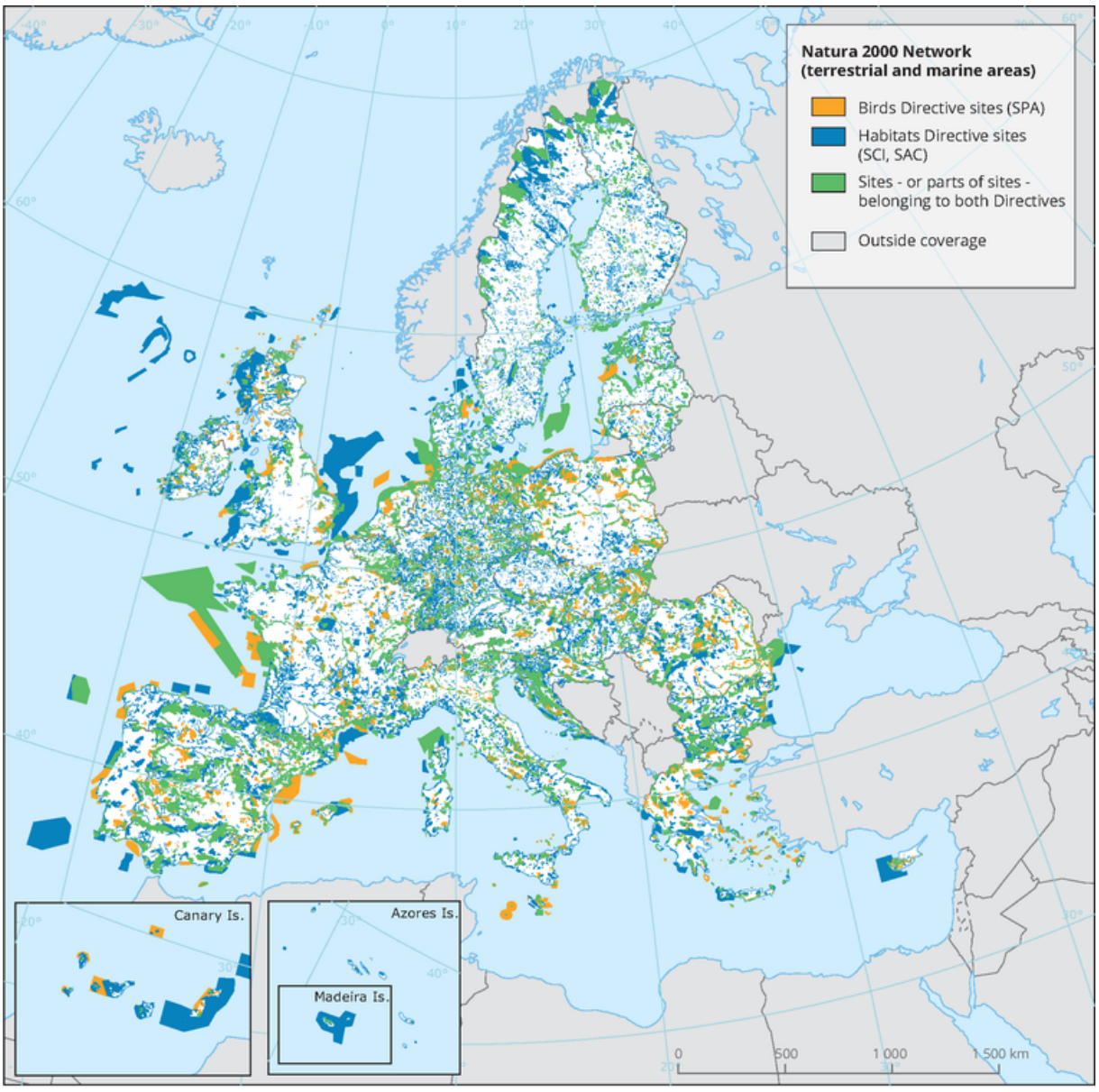

Figuur 1: NATURA 2000-netwerk (terrestrische en mariene gebieden) - Europees Milieuagentschap, https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/figures/natura-2000-network-terrestrail-and

NATURA 2000-gebieden zijn bedoeld om bescherming te bieden aan habitats en wilde dier- en plantensoorten van communautair belang. Er moeten instandhoudings- en beheersmaatregelen worden vastgesteld en uitgevoerd om ervoor te zorgen dat de toestand van de natuurlijke habitats en populaties van soorten, die van bijzonder belang zijn, wordt gehandhaafd en/of hersteld om hun voortbestaan te garanderen. Het bestaat uit speciale beschermingszones en speciale beschermingszones die zijn aangewezen in het kader van respectievelijk de Habitatrichtlijn en de Vogelrichtlijn. Onder NATURA 2000 zijn menselijke activiteiten niet uitgesloten, het doel is om ervoor te zorgen dat het beheer van dergelijke gebieden duurzaam is, zowel ecologisch als economisch.

De Europese landschapsconventie

De Europese Landschapsconventie maakt deel uit van de werkzaamheden van de Raad van Europa op het gebied van natuurlijk en cultureel erfgoed, ruimtelijke ordening en milieu. Het was een reactie op de bezorgdheid over duurzame ontwikkeling die werd geuit op de Conferentie van Rio in 1992, waardoor het landschap weer een centrale rol kreeg in de planning.

De **European Landscape Convention** (ELC) (https://www.coe.int/en/web/landscape/the-european-landscape-convention) is ontwikkeld door leden van de Raad van Europa als de eerste internationale conventie die zich specifiek richt op het landschap en die landschapsbescherming, -beheer en -planning in heel Europa bevordert en internationale samenwerking over landschapskwesties organiseert. De conventie werd in 2000 aangenomen en werd in 2004 een juridisch bindend verdrag voor de ondertekenende staten.

Volgens Déjeant-Pons (2021) richt het Europees Landschapsverdrag zich op de belangrijkste uitdagingen van de Raad van Europa op het gebied van **mensenrechten, democratie en de rechtsstaat.** De lidstaten van de Raad van Europa die het verdrag hebben ondertekend, hebben verklaard dat ze "streven naar duurzame ontwikkeling op basis van een evenwichtige en harmonieuze relatie tussen sociale behoeften, economische activiteit en het milieu", waarbij rekening wordt gehouden met de culturele dimensie van het landschap. Het concept van duurzame ontwikkeling wordt beschreven als een volledige integratie van de milieu-, culturele, sociale en economische dimensie. Het verdrag was daarom **ook het eerste internationale verdrag gewijd aan duurzame ontwikkeling, waarbij de culturele dimensie een bijzonder relevante factor was.**

Artikel 1 van het verdrag stelt: "Landschap betekent een gebied, zoals waargenomen door mensen, waarvan het karakter het resultaat is van de werking en interactie van natuurlijke en/of menselijke factoren". LIFESCAPE (2022) stelt voor dat de ELC een uitgebreide definitie introduceert die veel verschillende dimensies omvat die in landschappen bestaan. Deze meervoudige elementen omvatten visuele componenten, maar ook ecologische en antropogene aspecten zoals biodiversiteit, bodem, water, klimaat, erfgoed en sociaaleconomische componenten.

De verdragen hebben betrekking op een grote verscheidenheid aan landschappen, waaronder landschappen, stedelijke en randstedelijke gebieden, hooggelegen en laaggelegen gebieden, inclusief land, binnenwateren en mariene gebieden. Het gaat niet alleen om natuurlijke landschappen die als 'uitstekend' kunnen worden beschouwd, maar ook om landschappen die als 'alledaags' of zelfs als aangetast kunnen worden beschouwd. Landschap is daarom zowel de fysieke realiteit van het land en zijn kenmerken, zijn kwaliteiten en eigenschappen, maar ook de voorstelling die we ervan maken, zoals de empathie die we hebben met het land en de gevoelens en emoties die het in ons oproept.

Het verdrag moedigt overheden aan om op lokaal, regionaal, nationaal en internationaal niveau beleid en maatregelen aan te nemen voor de bescherming, het beheer en de planning

van landschappen in heel Europa. Het biedt mogelijkheden voor een flexibele benadering van landschappen waarvan de specifieke kenmerken verschillende soorten maatregelen vereisen, variërend van strikt behoud via bescherming, beheer en verbetering tot daadwerkelijke creatie. Het stelt ook wettelijke en financiële maatregelen op nationaal en internationaal niveau voor, gericht op het vormgeven van 'landschapsbeleid' en het bevorderen van interactie tussen lokale en centrale autoriteiten en grensoverschrijdende samenwerking bij het beschermen van landschappen. Het bevat een reeks verschillende oplossingen die staten kunnen toepassen, afhankelijk van hun specifieke behoeften.

Het Landschapsverdrag geeft daarom een definitie van bescherming, beheer en planning van landschappen (Raad van Europa, 2023). Bescherming van landschappen betekent de acties die worden ondernomen om de significante of karakteristieke kenmerken van een landschap in stand te houden en te behouden, gerechtvaardigd door de erfgoedwaarde die voortvloeit uit de natuurlijke configuratie en/of de menselijke activiteit. Landschapsbeheer heeft betrekking op acties, vanuit een perspectief van duurzame ontwikkeling, om het regelmatige onderhoud van een landschap te verzekeren, om veranderingen die worden teweeggebracht door sociale, economische en milieuprocessen te sturen en te harmoniseren. Planning betekent krachtige, toekomstgerichte acties die kunnen worden ondernomen om landschappen te verbeteren, te herstellen of zelfs te creëren.

ELC Principes

De Europese Landschapsconventie is een algemeen Europees kader voor landschapsbescherming. Het stelt een aantal algemene principes vast waarop nationaal, regionaal en lokaal beleid voor landschapsbescherming en internationale samenwerking zijn gebaseerd.

Het bestaat uit de preambule en achttien artikelen verdeeld over vier hoofdstukken.

- Hoofdstuk I - Algemene bepalingen - Art. 1 - 3; doelstellingen en toepassingsgebied; belangrijkste definities,
- Hoofdstuk II - Maatregelen op nationaal niveau - Art. 4 - 6;
- Hoofdstuk III - Europese samenwerking - Art. 7 - 11; (basis voor samenwerking, maatregelen op internationaal niveau, rol van comités die verantwoordelijk zijn voor het toezicht op uitvoeringsaspecten),
- Hoofdstuk IV - Slotbepalingen - Art. 12 - 18; procedures voor goedkeuring van het verdrag.

In de preambule van de Conventie staat dat het landschap bijdraagt aan de vorming van lokale culturen en dat het een basiscomponent is van het Europese natuurlijke en culturele erfgoed. Het is een sleutelelement van individueel en sociaal welzijn en een belangrijk onderdeel van de levenskwaliteit van mensen overal ter wereld.

Tabel 1 geeft een overzicht van de artikelen van het Verdrag.

Tabel 1: Samenvatting van de artikelen van het Europees Landschapsverdrag

Artikel	Samenvatting
1	Definieert belangrijke termen, zoals:

	"Landschap" - een door mensen waargenomen gebied waarvan het karakter het resultaat is van de werking en interactie van natuurlijke en/of menselijke factoren. "Landschapsbeleid" - een uitdrukking door de bevoegde overheidsinstanties van algemene principes, strategieën en richtlijnen die het nemen van specifieke maatregelen gericht op de bescherming, het beheer en de planning van landschappen mogelijk maken. "Landschapsbescherming" - acties om de significante of karakteristieke kenmerken van een landschap in stand te houden, gerechtvaardigd door de erfgoedwaarde die het ontleent aan zijn natuurlijke configuratie en/of aan menselijke activiteit. "Landschapsbeheer" - actie, vanuit een perspectief van duurzame ontwikkeling, om te zorgen voor het regelmatige onderhoud van een landschap, om veranderingen die worden teweeggebracht door sociale, economische en milieuprocessen te sturen en te harmoniseren. "Landschapsplanning" - krachtige, toekomstgerichte actie om landschappen te verbeteren, herstellen of creëren.
2	Beschrijft het territoriale en functionele toepassingsgebied van het verdrag: • natuurlijke, landelijke, stedelijke en peri-urbane gebieden; • land, binnenwateren en zeegebieden • landschappen die als bijzonder kunnen worden beschouwd, maar ook alledaagse of aangetaste landschappen. Het bepaalt ook, met uitzondering van artikel 15, dat het verdrag van toepassing is op het hele gebied van ondertekenende staten.
3	vermeldt de doelstellingen van het verdrag, namelijk de bescherming, het beheer en de planning van landschappen bevorderen en de Europese samenwerking inzake landschapsaangelegen-heden organiseren
4	De verantwoordelijkheden worden beschreven als "Elke partij implementeert dit Verdrag in het bijzonder de artikelen 5 en 6 volgens haar eigen verdeling van bevoegdheden in overeenstemming met haar grondwettelijke beginselen en administratieve regelingen en met inachtneming van het subsidiariteitsbeginsel, rekening houdend met het Europees Handvest inzake Lokaal Zelfbestuur. Zonder af te wijken van de bepalingen van dit verdrag stemt elke partij de uitvoering van dit verdrag af op haar eigen beleid."
5 en 6	De ondertekenende landen hebben zich verbonden tot een aantal acties die moeten helpen garanderen dat de overkoepelende doelstellingen van de ELC worden nageleefd. Deze omvatten de noodzaak om landschappen wettelijk te erkennen, beleid op te stellen gericht op landschapsplanning, -bescherming en -beheer en de integratie van landschap in andere beleidsterreinen. In deze artikelen staan de algemene en specifieke verplichtingen uit hoofde van het Verdrag. Ze omvatten: • vaststelling en uitvoering van landschapsbeleid gericht op bescherming, beheer en planning van het landschap • integratie van het landschap in hun regionaal, stedenbouwkundig, cultureel, milieu-, landbouw-, sociaal en economisch beleid. • het vergroten van het bewustzijn van de waarde van landschappen, hun rol en de veranderingen daarin • het bevorderen van opleiding en onderwijs in landschapsbeleid, -bescherming, -beheer en -planning

	het identificeren en beoordelen van de landschappen in hun gebieden.
7-9	Deze artikelen hebben betrekking op internationale samenwerking, bijstand, uitwisseling van specialisten en informatie, en moedigen de betrokkenen aan om gezamenlijke landschapsprogramma's voor te bereiden en uit te voeren via Europese samenwerking bij het overwegen en uitvoeren van landschapsbeleid en -programma's door ondersteuning te bieden, informatie uit te wisselen en grensoverschrijdende landschappen te identificeren.
10	Stelt controleprocessen en -procedures op.
11	Gaat in op de Landschapsprijs van de Raad van Europa. Deze is in het leven geroepen om een duurzaam effectief landschapsbeleid aan te duiden, uitgevoerd door een territoriale overheid van een partij, dat als voorbeeld kan dienen voor andere territoriale overheden in Europa.
15	Biedt ondertekenaars de mogelijkheid om gebieden aan te wijzen die van het verdrag moeten worden uitgesloten.
16	Geeft ondertekenaars toestemming om het verdrag op elk moment op te zeggen door middel van een kennisgeving aan de secretaris-generaal van de Raad van Europa

Het verdrag is dus een internationaal wettelijk kader voor het consolideren en delen van een langetermijnaanpak van landschapskwesties op het hele continent, zodat het beleid rekening houdt met de gemeenschappelijke omgeving voor huidige en toekomstige generaties en tegemoetkomt aan grensoverschrijdende behoeften. Het landschapsbeleid moet holistisch zijn en in de hele regio worden ontwikkeld, zodat mensen waardig en zonder discriminatie van hun omgeving kunnen genieten.

Er worden verschillende juridische en financiële instrumenten voorgesteld om het landschapsbeleid uit te voeren (Landgrebe en Naumann, 2013). Deze omvatten landschapsplanning, met de opname van het landschap in sectoraal beleid en instrumenten; gedeelde handvesten, contracten, strategische plannen, impact- en landschapsstudies over bijvoorbeeld beschermde gebieden en landschappen, evenals middelen en financiering, landschapsprijzen en speciale kwesties zoals grensoverschrijdende landschappen, de oprichting van landschapswaarnemingsposten, centra en instituten en rapporten over de toestand van het landschap en gerelateerd beleid. Om aan deze eisen te voldoen, moeten de overheden personele en financiële middelen toewijzen. Deze middelen kunnen specifiek worden gereserveerd of uit andere sectoren worden gehaald, aangezien landschapsoverwegingen in het beleid moeten worden opgenomen.

Door het ondertekenen en ratificeren van het Europees Landschapsverdrag verplicht elk land zich tot het implementeren van de volgende eisen:

- Het landschap legitimeren als een belangrijk onderdeel van de omgeving die mensen en hun algemene culturele en natuurlijke erfgoed omringt
- Een landschapsbeleid opstellen en uitvoeren dat gericht is op de bescherming, het beheer en de planning van het landschap
- Vergroten van het bewustzijn van het publiek, organisaties en overheden over de waarde van landschappen, hun rol en veranderingen
- Landschap integreren in hun ruimtelijkeordeningsbeleid en hun stedenbouwkundig, cultureel, milieu-, landbouw-, sociaal en economisch beleid, evenals in alle andere beleidsmaatregelen met mogelijke directe of indirecte gevolgen voor het landschap (LIFESCAPE, 2022).

De staten komen ook overeen procedures vast te stellen voor de participatie van het grote publiek, lokale en regionale autoriteiten en andere partijen die belang hebben bij de vaststelling en uitvoering van het landschapsbeleid. Aanbevelingen bij het verdrag Richtsnoeren bieden een reeks theoretische, methodologische en praktische richtsnoeren die bedoeld zijn voor de overheden die op basis van het verdrag landschapsbeleid opstellen en uitvoeren (Raad van Europa, 2023a). Deze worden aangevuld met werk dat is verricht om de Europese Landschapsconventie te integreren in plannen, beleid en strategieën (Natural England, 2015), waarbij informatie wordt verstrekt die overheidsdepartementen, agentschappen, lokale overheden en andere organisaties helpt om landschappen beter te beschermen en te beheren.

Het verdrag stelt een reeks wettelijke en financiële maatregelen voor op nationaal en internationaal niveau, gericht op het vormgeven van "landschapsbeleid" en het bevorderen van interactie tussen lokale en centrale autoriteiten en grensoverschrijdende samenwerking bij het beschermen van landschappen. In de bepalingen over de verdeling van publieke verantwoordelijkheden wordt expliciet verwezen naar het subsidiariteitsbeginsel en lokaal zelfbestuur. Dienovereenkomstig verbinden de ondertekenende staten zich ertoe om lokale en regionale overheden te betrekken bij het opstellen en uitvoeren van landschapsbeleid, landschapsidentificatie-/beoordelingsprocedures, het definiëren van kwaliteitsdoelstellingen en interventies in de betrokken gebieden.

De Raad van Europa (2023b) bevestigt dat het Verdrag openstaat voor ondertekening door de lidstaten van de Raad van Europa en voor toetreding door de Europese Unie, Europese niet-lidstaten en niet-Europese staten. Volgens hun website (ibid) hadden op 1 januari 2020 40 staten het verdrag geratificeerd (tabel 2). De ondertekenende staten hebben verklaard "te streven naar duurzame ontwikkeling op basis van een evenwichtige en harmonieuze relatie tussen sociale behoeften, economische activiteit en het milieu", rekening houdend met de culturele dimensie van het landschap.

Tabel 2: Ondertekenende staten van het Europees Landschapsverdrag (2020)

Ondertekend en geratificeerd	Andorra, Armenië, Azerbeidzjan, België, Bosnië en Herzegovina, Bulgarije, Kroatië, Cyprus, Tsjechië, Denemarken, Estland, Finland, Frankrijk, Georgië, Griekenland, Hongarije, IJsland, Ierland, Italië, Letland, Litouwen, Luxemburg, Republiek Moldavië, Montenegro, Nederland, Noorwegen, Polen, Portugal, Roemenië, San Marino, Servië, Slowakije, Slovenië, Spanje, Zweden, Zwitserland, Voormalige Joegoslavische Republiek Macedonië, Turkije, Oekraïne, Verenigd Koninkrijk.
Ondertekend maar niet geratificeerd	Malta
Niet ondertekend of geratificeerd	Albanië, Oostenrijk, Duitsland, Liechtenstein, Monaco en de Russische Federatie

De ondertekenaars van het verdrag verbinden zich ertoe het landschap in al hun relevante beleidslijnen te integreren en procedures vast te stellen voor inspraak van het publiek bij de vaststelling en uitvoering van landschapsmaatregelen. Ze komen verder overeen bewustwording, opleiding en onderwijs in landschapsgerelateerde kwesties te vergroten en te bevorderen, het landschap te identificeren en te beoordelen, landschaps- en kwaliteitsdoelstellingen te definiëren en maatregelen aan te nemen die gericht zijn op de bescherming, het beheer en/of de planning van het landschap.

Het Comité van Ministers van de Raad van Europa heeft verschillende Comités van Deskundigen aangewezen die verantwoordelijk zijn voor het toezicht op de implementatie van het Verdrag. Hun werk wordt gerapporteerd aan de Secretaris-Generaal en vervolgens aan het Comité van Ministers.

Procedures voor deelname

Ondertekenende staten verplichten zich tot het uitvoeren van maatregelen op nationaal niveau, waaronder:

- voorlichting
- training en opleiding
- identificatie en evaluatie
- vaststelling van kwaliteitsdoelstellingen voor het landschap; en
- uitvoering van landschapsbeleid.

Het verdrag bepaalt dat elke ondertekenende staat procedures moet vaststellen voor de participatie van andere belanghebbenden die belang hebben bij de vaststelling en uitvoering van het landschapsbeleid. In de aanbevelingen van het Comité van Ministers (2017) staat dat de lidstaten "het recht op inspraak van het publiek, de lokale en regionale overheden en andere betrokken partijen, waaronder niet-gouvernementele organisaties, die belang hebben bij de vaststelling en uitvoering van en het toezicht op het landschapsbeleid, moeten waarborgen".

Er moeten speciale maatregelen worden genomen, zoals bewustmaking, opleiding en onderwijs, om landschapsbeleid uit te voeren dat is gericht op de toepassing van mensenrechten en democratie met het oog op duurzame ontwikkeling door middel van landschapsbescherming, -beheer en -planning. Het gaat hierbij om het vergroten van het bewustzijn van de waarde van landschappen, hun rol en veranderingen daarin, bij maatschappelijke organisaties, particuliere organisaties en overheidsinstanties. De maatregelen omvatten het bevorderen van opleidingen voor specialisten in

landschapsbeoordeling en -beheer, evenals multidisciplinaire opleidingsprogramma's in landschapsbeleid, -bescherming, -beheer en -planning, voor professionals in de particuliere en de openbare sector en voor verenigingen zonder winstoogmerk. School- en universitaire cursussen worden bevorderd in de relevante vakgebieden, waarbij aandacht wordt besteed aan de waarden die aan landschappen worden gehecht en aan de kwesties die aan de orde worden gesteld.

Van de ondertekenende landen wordt verwacht dat ze specifieke wettelijke, administratieve, fiscale of financiële instrumenten invoeren om de doelstellingen van het verdrag te verwezenlijken. Bovendien komen ze overeen internationaal samen te werken door technische en wetenschappelijke bijstand te verlenen en landschapspecialisten uit te wisselen voor training en informatie.

Uitvoering van het Europese landschapsbeleid op Europese schaal

Over het algemeen is men het erover eens dat er meer samenwerking op verschillende schalen nodig is om landschapsvraagstukken aan te pakken. Volgens Reed et al. (2023) zijn geïntegreerde multi-level governance landschapsbenaderingen nodig om de diverse betrokken groepen belanghebbenden te betrekken bij de multisectorale, sociaal-ecologische uitdagingen die landschapsbestuur met zich meebrengt.

Bynoe (2021) beschrijft internationaal Multi-Level Governance (MLG) als het creëren van een stabiele hiërarchie van politieke autoriteit met besluitvormingsprocessen die een veelheid aan politiek onafhankelijke maar anderszins onderling afhankelijke transnationale actoren - privaat en publiek - op verschillende schaalniveaus betrekt in min of meer continue onderhandelings-, overleg- of implementatieprocessen. Bij de aanpak van het landschap heeft de Landschapsconventie samenwerkingsnetwerken aangemoedigd om de complexe sociale en ecologische uitdagingen aan te gaan.

MLG richt zich ook op de toegenomen participatie en interactie van niet-statelijke actoren in het bestuur in combinatie met de decentralisatie van de macht vanuit de centrale staat. In termen van landschap zijn beleidskwesties complexe multi-statelijke problemen waarbij oplossingen moeten worden aangepakt via de koppelingen tussen sociale en ecologische componenten.

Volgens Déjeant-Pons (2021) hebben ontwikkelingen in de landbouw, bosbouw, industriële en minerale productietechnieken en in de ruimtelijke ordening, stadsplanning, transport, infrastructuur, toerisme en recreatie en, op een meer algemeen niveau, veranderingen in de wereldeconomie, in veel gevallen geleid tot de aantasting, uniformering of transformatie van landschappen. De Conventie wijst erop dat met name veel landelijke en peri-urbane gebieden ingrijpende veranderingen hebben ondergaan en nog steeds ondergaan en grote aandacht verdienen van zowel de overheid als het publiek.

Het belangrijkste doel van de Landschapsconventie is het bevorderen van de totstand-koming van landschapsbeleid in een geïntegreerde sectoroverschrijdende samenwerking op Europees niveau. De conventie bevestigt dat landschap moet worden geïntegreerd in regionaal en stedelijk planningsbeleid en in cultureel, milieu-, landbouw-, sociaal en economisch beleid, evenals in elk ander beleid met mogelijke directe of indirecte gevolgen voor het landschap. De bevoegde overheidsinstanties kregen de opdracht een algemeen

plannings- en ontwikkelingsproces in te voeren door een reeks overeengekomen algemene beginselen, strategieën en richtsnoeren vast te stellen die de aanzet zouden geven tot specifieke maatregelen in verschillende sectoren, gericht op de bescherming, het beheer en de planning van het landschap op verschillende schaalniveaus.

Bevoegde Commissies van Deskundigen van de Raad van Europa, opgericht volgens de statuten van de Conventie, worden aangewezen door het Comité van Ministers van de Organisatie om toe te zien op de implementatie ervan. Het werkprogramma van de Conventie, aangenomen door de Conferenties van de Raad van Europa over de Conventie en de Stuurgroep belast met landschap (Steering for Culture, Heritage and Landscape - CDCPP), wordt uitgevoerd door het Secretariaat-Generaal van de Raad van Europa, dat rapporten over het uitgevoerde werk en over de werking van de Conventie aan het Comité van Ministers voorlegt.

De middelen om landschapsbeleid uit te voeren of een landschapsdimensie in sectoraal beleid op te nemen, kunnen van regelgevende of vrijwillige aard zijn. De uitvoering via regelgeving hangt af van de bestaande wetgeving en het soort doelstelling, d.w.z. van het gewenste resultaat op het gebied van bescherming, beheer of planning. Maatregelen kunnen worden opgenomen in documenten over ruimtelijke ordening of voorzien in specifieke instrumenten. Vrijwillige implementatie is gebaseerd op overeenkomsten, handvesten, kwaliteitslabels of contracten tussen de autoriteiten en relevante belanghebbenden.

Volgens de aanbeveling moet voor de uitvoering van het landschapsbeleid een algemeen plannings- en ontwikkelingsproces worden ingevoerd. Daarbij moet gebruik worden gemaakt van specifieke instrumenten en moet worden bepaald dat de landschapsdimensie in de sectorale instrumenten moet worden geïntegreerd. In de aanbeveling wordt opgemerkt dat er in verschillende landen al instrumenten worden gebruikt en dat elk daarvan model kan staan voor het creëren van nieuwe instrumenten of het verbeteren van bestaande instrumenten. De belangrijkste categorieën zijn: landschapsplanning (landschapsstudieplannen die deel uitmaken van de ruimtelijke ordening); de integratie van het landschap in sectoraal beleid en sectorale instrumenten; gemeenschappelijke handvesten, contracten en strategische plannen; effect- en landschapsstudies; evaluaties van de effecten van activiteiten op het landschap die niet aan een effectstudie zijn onderworpen; beschermde gebieden en het landschap; relatie tussen landschap en regelgeving met betrekking tot het culturele en historische erfgoed; middelen en financiering; landschapsprijzen; landschapswaarnemingsposten, -centra en -instituten; verslagen over de toestand van het landschap en landschapsbeleid; en het beheer van grensoverschrijdende landschappen.

In veel landen worden al verschillende organisatie- en planningsinstrumenten gebruikt en deze worden gedeeld door de Raad van Europa, zodat ze allemaal kunnen worden gebruikt als model voor het creëren van nieuwe benaderingen of het verbeteren van bestaande benaderingen. De belangrijkste beleidscategorieën zijn landschapsplanning (landschapsstudieplannen die deel uitmaken van ruimtelijke ordening); de integratie van het landschap in sectoraal beleid en sectorale instrumenten; gemeenschappelijke handvesten, contracten en strategische plannen; effect- en landschapsstudies; evaluaties van de effecten van activiteiten op het landschap die niet aan een effectstudie zijn onderworpen; beschermde gebieden en landschap; relatie tussen landschap en regelgeving met betrekking tot cultureel en historisch erfgoed; middelen en financiering; landschapsprijzen;

landschapswaarnemingsposten, -centra en -instituten; verslagen over de toestand van het landschap en landschapsbeleid; en het beheer van grensoverschrijdende landschappen.

De Raad van Europa heeft regelmatig nationale of regionale seminars en symposia, workshops, vergaderingen en conferenties over het Europees Landschapsverdrag georganiseerd. Deze hebben tot doel het debat over het landschap en de vaststelling van beleid voor de uitvoering van het verdrag te bevorderen. Het doel is de vooruitgang te presenteren die in verschillende landen en contexten wordt geboekt bij de werking van het verdrag, en praktische zaken in verband met de uitvoering ervan te behandelen. Ze bieden een forum voor debat over landschap en landschapsbeleid, met deelname van regeringsvertegenwoordigers, professionals, vertegenwoordigers van de bevolking en de particuliere sector. Deze evenementen blijven deskundigen en werkgroepen de gelegenheid bieden om bijeen te komen en aanbevelingen op te stellen. Ze behandelen ook de thematische rapporten van deskundigen van de Raad van Europa en formuleren voorstellen voor actie. Daarnaast behandelen ze voorstellen van de internationale jury's voor de Landschapsprijs van de Raad van Europa. Implementatieworkshops van de Raad van Europa zijn bedoeld om nieuwe concepten en resultaten te presenteren. Ze vormen een forum voor het uitwisselen van praktijken en ideeën.

De aandacht voor de landschapsdimensie in internationale beleidslijnen en programma's heeft geleid tot samenwerking op het gebied van technische en wetenschappelijke bijstand en de uitwisseling van landschapsdeskundigen voor opleiding en informatie-uitwisseling. De uitwisseling van theoretische, methodologische en empirische ideeën tussen landschapspecialisten en het leren van deze ervaringen zijn van fundamenteel belang om de sociale en territoriale relevantie van de Europese Landschapsconventie te garanderen en de doelstellingen ervan te verwezenlijken.

Informatiesysteem van de Europese Landschapsconventie

De Landschapsconventie van de Raad van Europa heeft een informatiesysteem opgezet (https://elcl6.coe.int/WebForms/Public_List.aspx). Het geeft online toegang tot informatie over de belangrijkste thema's van de conventie, samenvattende rapporten over nationaal en regionaal beleid voor de implementatie van de conventie en het werk dat wordt uitgevoerd voor de implementatie ervan. Het informatiesysteem is gericht op overheden, organisaties of burgers die op zoek zijn naar nuttige informatie over landschapsbeleid. Er is een verklarende woordenlijst opgesteld om bepaalde gebruikte termen uit te leggen.

Het informatieplatform van het Europees Landschapsverdrag moet ervoor zorgen dat informatie voor het toezicht op de uitvoering van het verdrag in de verschillende verdragsluitende lidstaten wordt verzameld en uitgewisseld. Er worden regelmatig verslagen

opgesteld over het landschapsbeleid in de lidstaten, die tijdens de conferenties van de Raad van Europa over het verdrag worden gepresenteerd.

Grensoverschrijdende landschappen

Grensoverschrijdende landschappen hebben specifieke voorzieningen onder de Europese Landschapsconventie waar samenwerking bij het beheer van deze regio's en het stimuleren van de uitvoering van lokale en regionale programma's is geregeld. Artikel 9 van de Europese Landschapsconventie wijst op het belang van grensoverschrijdende landschappen en hun ecologische, culturele, sociale en economische waarden. Lokale en regionale autoriteiten worden aangemoedigd om samen te werken om, waar nodig, gezamenlijke landschapsprogramma's op te stellen op basis van het verdrag. De betrokken organisaties worden aangemoedigd om anderen over hun activiteiten te informeren via het informatiesysteem van de Raad van Europa en om de uitwisseling van ervaringen te bevorderen.

Landschapsprijs en Internationale Landschapsdag

De Europese Landschapsconventie kent een Landschapsprijs toe als erkenning voor zeer doeltreffende beleidsmaatregelen die lokale of regionale overheden of niet-gouvernementele organisaties hebben genomen om hun landschap te beschermen, te beheren en/of te plannen. De prijs en de eervolle vermeldingen worden om de twee jaar toegekend op basis van voorstellen van een jury en een besluit van het Comité van Ministers. Er zijn vier criteria voor de Award: duurzame territoriale ontwikkeling, voorbeeldwaarde, publieksparticipatie en bewustmaking.

Elk jaar wordt 20th oktober gevierd als Internationale Dag van het Landschap van de Raad van Europa, wanneer het Verdrag wordt opengesteld voor ondertekening. Bij deze gelegenheid worden politieke verklaringen aangenomen en evenementen georganiseerd.

Referenties

Bieling, C., en Plieninger, T., 2017, The Emergence of Landscape Stewardship in Practice, Policy and Research, Cambridge University Press Cambridge.

Bynoe, D.M., 2021. *Multi-Level Governance, Climate Change Adaptation, and Agri-Environmental Stewardship in Small States* (Doctoraalscriptie, Universiteit Twente, Nederland).

Charlton G 2021 Viering van 20 jaar Landschapsconventie, Landschapstijdschrift https://issuu.com/landscape-institute/docs/12421_landscape_issue_1-2021_v8a_issuu/s/11610001

Comité van Ministers (2017), Aanbeveling CM/Rec(2017)7 van het Comité van Ministers aan de lidstaten over de bijdrage van het Europees Landschapsverdrag aan de uitoefening van de mensenrechten en de democratie met het oog op duurzame ontwikkeling, https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectID=0900001680750d64.

Raad van Europa (2023a), https://www.coe.int/en/web/landscape/establishment-and-implementation-of-landscape-policies

Raad van Europa (2023b), https://www.coe.int/en/web/landscape

De Montis A (2014), Impacts of the European Landscape Convention on national planning systems: Een vergelijkend onderzoek van zes casestudies, Landschap en Stedenbouw 124, 53-65

Déjeant-Pons M. (2021), De uitvoering van de Europese landschapsconventie 2000-2020, https://edizionicafoscari.unive.it/media/pdf/books/978-88-6969-563-6/978-88-6969-563-6-ch-01_NSs4lx7.pdf.

Dressel, S., Johansson, M., Ericsson, G. en Sandström, C., (2020). Waargenomen aanpassingsvermogen in een bestuurssetting met meerdere niveaus: De rol van bindend, overbruggend en verbindend sociaal kapitaal. *Environmental Science & Policy*, *104*, pp.88-97.

EUROPARC Federatie https://www.europarc.org/european-policy/council-of-europe/the-european-landscape-convention/

García-Martín, M., Bieling, C., Hart, A., Plieninger, T., (2016), Geïntegreerde landschapsinitiatieven in Europa: Multisectorale samenwerking in multifunctionele landschappen, Land Use Policy 58:43-53.

Groene infrastructuur Noord-West (2023), Groene infrastructuur tegen klimaatverandering, http://www.greeninfrastructurenw.co.uk/climatechange/doc.php?docID=147

ICOMOS-UK (2006) Implementatie van de ELC https://icomos-uk.org/wp-content/uploads/2019/11/ICOMOS-UK-Implementing-the-European-Landscape-Convention-2006.pdf

Hersperger, A.M., Bürgi, M., Wende, W., Bacău, S. en Grădinaru, S.R., (2020). Speelt landschap een rol in de strategische ruimtelijke planning van Europese stedelijke regio's?. *Landscape and Urban Planning*, *194*, p.103702.

Karimi, A. en Adams, V.M., (2019). Plannen voor de toekomst: Combining spatially-explicit public preferences with tenure policies to support land-use planning. *Landgebruiksbeleid*, *82*, pp.497-508.

Kozar, R., Galang, E., Alip, A., Sedhain, J., Subramanian, S. en Saito, O., (2019). Multi-level netwerken voor duurzaamheidsoplossingen: de casus van het International Partnership for the Satoyama Initiative. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, *39*, pp.123-134.

Kristensen, L.S. en Primdahl, J., (2020). Landschapsstrategieën maken als pad naar beleidsintegratie en betrokkenheid van belanghebbenden: Voorbeelden van een Deens actieonderzoeksprogramma. *Tijdschrift voor Milieuplanning en -beheer*, *63*(6), pp.1114-1131.

Landgrebe R en Naumann S (2013). De Europese landschapsconventie, LEADRS http://leddris.aegean.gr/eu-policies/242-european-landscape-convention.html

Landschapsinstituut (2022), De Europese Landschapsconventie (ELC), **https://www.landscapeinstitute.org/policy/13732-2/**

LIFESCAPE (2022), Europese Landschapsconventie, http://www.lifescape.eu/european-landscape-convention.html

Miller, A. B., Larson L.R., Wimpey J, en Reigner N. (2020) Openluchtrecreatie en milieubeheer: De duurzame symbiose. *US Department of Agriculture, Forest Service, Pacific Northwest Research Station* (2020): 227-244.

Natuurlijk Engeland (2022), De Europese landschapsconventie, https://publications.naturalengland.org.uk/publication/6361194094919680

Nature England (2015), Integratie van de Europese Landschapsconventie, deel 1, https://publications.naturalengland.org.uk/file/5193652990115840

Qiu J et al (2018) Evidence-based causale ketens voor het koppelen van acties op het gebied van gezondheid, ontwikkeling en natuurbehoud. Bioscience 68(3):182-193.

Reed, J., Chervier, C., Borah, J.R., Gumbo, D., Moombe, K.B., Mbanga, T.M., O'Connor, A., Siangulube, F., Yanou, M. en Sunderland, T., (2023). Co-produceren van veranderingstheorieën om geïntegreerde landschapsbenaderingen te operationaliseren. *Sustainability Science*, *18*(2), 839-855.

Roe, M. (2010) Beleidsverandering en uitvoering van de ELC: Vaststelling van een baseline voor een beter begrip van de impact van de Europese Landschapsconventie in het Verenigd Koninkrijk https://eprints.ncl.ac.uk/156426

Sayer, J., Margules, C., Boedhihartono, A.K., Dale, A., Sunderland, T., Supriatna, J. en Saryanthi, R., (2015). Landschapsbenaderingen; wat zijn de randvoorwaarden voor succes? *Sustainability Science*, *10*, pp.345-355.

Sayer, J., Sunderland, T., Ghazoul, J., Pfund, J.L., Sheil, D., Meijaard, E., Venter, M., Boedhihartono, A.K., Day, M., Garcia, C. en Van Oosten, C., (2013). Ten principles for a landscape approach to reconciling agriculture, conservation, and other competing land uses. *Proceedings of the national academy of sciences*, *110*(21), pp.8349-8356.

Shivakoti, R., Howlett, M., Fernandez, V. en Nair, S., (2021). Het besturen van internationale regimacomplexen via multilevel governance-mechanismen: Lessen uit water-, bosbouw- en migratiebeleid. *International Journal of Water Resources Development*, *37*(4), pp.658-675.

UNISCAPE (2020), De Europese Landschapsconventie, https://www.uniscape.eu/the-european-landscape-convention/

WLO (2022), De Europese Landschapsconventie en de toepassing ervan in Nederland https://www.landschap.nl/the-european-landscape-convention-and-its-application-in-the-netherlands/